

No 46 (2020)

P.8

The scientific heritage

(Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.

The journal publishes scientific studies, reports and reports about achievements in different scientific fields. Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.

Articles are accepted each month. Frequency: 12 issues per year.

Format - A4

ISSN 9215 — 0365

All articles are reviewed

Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal. Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Biro Krisztian

Managing editor: Khavash Bernat

- Gridchina Olga - Ph.D., Head of the Department of Industrial Management and Logistics (Moscow, Russian Federation)
- Singula Aleksandra - Professor, Department of Organization and Management at the University of Zagreb (Zagreb, Croatia)
- Bogdanov Dmitrij - Ph.D., candidate of pedagogical sciences, managing the laboratory (Kiev, Ukraine)
- Chukurov Valeriy - Doctor of Biological Sciences, Head of the Department of Biochemistry of the Faculty of Physics, Mathematics and Natural Sciences (Minsk, Republic of Belarus)
- Torok Dezso - Doctor of Chemistry, professor, Head of the Department of Organic Chemistry (Budapest, Hungary)
- Filipiak Pawel - doctor of political sciences, pro-rector on a management by a property complex and to the public relations (Gdansk, Poland)
- Flater Karl - Doctor of legal sciences, managing the department of theory and history of the state and legal (Koln, Germany)
- Yakushev Vasilij - Candidate of engineering sciences, associate professor of department of higher mathematics (Moscow, Russian Federation)
- Bence Orban - Doctor of sociological sciences, professor of department of philosophy of religion and religious studies (Miskolc, Hungary)
- Feld Ella - Doctor of historical sciences, managing the department of historical informatics, scientific leader of Center of economic history historical faculty (Dresden, Germany)
- Owczarek Zbigniew - Doctor of philological sciences (Warsaw, Poland)
- Shashkov Oleg - Candidate of economic sciences, associate professor of department (St. Petersburg, Russian Federation)

«The scientific heritage»

Editorial board address: Budapest, Kossuth Lajos utca 84,1204

E-mail: public@tsh-journal.com

Web: www.tsh-journal.com

CONTENT

ECONOMICS

<i>Herasymchuk V.</i> MANAGEMENT OF THE PROFIT OF THE AGRARIAN ENTERPRISE IN MODERN CONDITIONS.....	3
<i>Denysiuk V.</i> ELECTING OF TRAVELING SALESMAN PROBLEM CRITERIA.....	14
<i>Slavgorodskaya S., Drachev K.</i> REAL ESTATE COST IN KHABAROVSK.....	19
<i>Kozachenko A.</i> FEATURES OF ACCOUNTING AND AUDITING OF PAYMENT INSTRUMENTS AS MAIN LEVELS OF MANAGING FINANCIAL SECURITY OF ECONOMIC ACTIVITY	21
<i>Kundytskyi O.</i> OWN CAPITAL IN THE SYSTEM OF FINANCING OF POLISH ENTERPRISES OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS.....	35
<i>Lobanova Z., Putivets G.</i> TRANSFORMATION PROCESSES IN THE SPHERE OF DIGITALIZATION OF PUBLIC SERVICES.....	40
<i>Lyskova I.</i> THE UNIVERSITY EXTENSION MOVEMENT AS A BEGINNING OF SELF-MANAGEMENT IN RUSSIA	42
<i>Martseniuk O.</i> NON-STATE PENSION INSURANCE IN UKRAINE: THE STATE, PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT.....	45
<i>Mashevskaya A.</i> MODEL OF BALANCED FORMATION OF WAGE	56
<i>Prylutskiy A.</i> FINANCIAL ASPECTS OF MACROECONOMIC DEVELOPMENT OF THE ECONOMY	69
<i>Ruda O.</i> THE ESSENCE, THE PROBLEMS AND THE MECHANISM OF PROVIDING THE FINANCIAL SECURITY OF THE STATE.....	75
<i>Ovchynnikova O., Rud' V.</i> PROBLEMS AND PROSPECTS OF FOREIGN INVESTMENT IN UKRAINE	83
<i>Stavska U.</i> METHODOLOGY OF COMPETITIVE INNOVATIONS CREATION FOR THE FOOD INDUSTRY ENTERPRISE ...	88
<i>Vodozhdokova Z., Tlekhurai-Berzegova L., Buller E., Hotova I.</i> THE IMPORTANCE OF AN EFFECTIVE ACCOUNTING AND ANALYTICAL SYSTEM AT THE PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ORGANIZATIONS	94
<i>Tlekhurai-Berzegova L., Buller E., Vodozhdokova Z., Hotova I.</i> MANAGING THE BUSINESS CAREER OF PERSONNEL AS A KEY DIRECTION OF THE ORGANIZATION'S PERSONNEL POLICY	97
<i>Metelytsia V., Koval N., Tomashuk I.</i> ANALYSIS OF THE BUDGETARY PLANNING ORGANIZATION IN UKRAINE	100
<i>Tregulova N.</i> CLASSICAL CONCEPTS OF CONCEPTS "MOTIVATION" AND "STIMULATION" OF LABOR	110
<i>Fedoryshyna L., Shkol'nyj V.</i> EFFICIENCY OF USE OF FIXED ASSETS OF ENTERPRISE	114
<i>Yurchuk N., Kiporenko S.</i> FINANCING ACTIVITIES OF UKRAINIAN ENTERPRISES THROUGH THE LEASING MECHANISM	128

tegitic Planning” of November 3, 2011 No. 9407, according to which documents of state strategic planning should be developed for the long, medium and short term. But still no document regulating the whole system of state strategic planning for long, medium and short-term periods, as well as control over the execution of strategic documents, was adopted. Prospects for further research in this area should be the definition of conceptual foundations of state strategic planning.

References

1. Global metrics for the environment // Environmental Performance Index. – 2016. – Resource access mode: <http://epi.yale.edu/>
2. S.V. Kolyadenko Investment policy as an integral element of the development of agricultural machinery // Investments: practice and experience. 2012. № 9 2012. P. 8 - 10
3. Competitiveness rating of economies of the world - Access mode : <https://uteka.ua/ua/publication/Rejting-konkurentosposobnosti-ekonomik-stran-mira.2017-2018>.
4. Information site of the company «The industrial group VIOIL».– Access mode: <http://violet.com.ua>.
5. Socio-economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions: national report / ed. acad. NAS of Ukraine E.M. Libanova, acad. NA of Ukraine M.A. Khvesik. – K. : State Institution «Institute of economy environmental management and sustainable development of the national academy of sciences of Ukraine », 2014. P.776
6. On development of forecast and program documents of economic and social development and drafting of the state budget: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 26 2003 p. No 621. – Access mode :<http://zakon2.rada.gov.ua>
7. Economic forecasting and planning / V.I. Borisevich, G.A. Kandaurova, N.N. Kandaurov. – Mn. : Interpresservice; Ecopropective, 2001. – 380 p.
8. On approval of the Forecast of economic and social development of Ukraine for 2019-2021. 2018. Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/546-2018-%D0%BF>.
9. V. Kasyanenko Modeling and forecasting of economic processes: textbook. tool. / V.V. Kasyanenko, L.V. Starichenko. - Sums: University Book, 2006. 185 p.
10. Broyaka AA The current state and tendencies of innovation and investment development of food industry enterprises / A.A. Broyaka, O.P. Khayetsk. // Economics. Finances. Management: topical issues of science and practice. 2018. 36 p.
11. On State Strategic Planning: Draft Law of Ukraine, Registration Number 9407 of November 3, 2011– Access mode: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2>

СУТЬ, ПРОБЛЕМИ ТА МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Руда О.Л.

*Вінницький національний аграрний університет
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування*

THE ESSENCE, THE PROBLEMS AND THE MECHANISM OF PROVIDING THE FINANCIAL SECURITY OF THE STATE

Ruda O.

*Vinnitsia National Agrarian University
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor, Department of Finance, banking and insurance*

Анотація

Визначено місце фінансової безпеки в системі економічної безпеки країни, проаналізовано основні теоретичні підходи до трактування поняття “фінансова безпека держави” та відображено основні її складові. Визначено, що фінансова безпека є одним із ключових елементів економічної безпеки, стан фінансів у державі напряму залежить від стану економіки країни, і, одночасно із цим, економічне благополуччя країни значною мірою залежить від рівня забезпечення фінансової безпеки кожного окремого громадянина, так само як суспільства і держави в цілому. Це означає взаємозалежний характер фінансової та економічної безпеки держави та дозволяє стверджувати, що стабільність і захищеність фінансової системи можуть і повинні розглядатися як чинники забезпечення фінансової і, як наслідок, національної безпеки України. Вказано склад системи фінансової безпеки яка включає: бюджетну, валютну, грошово-кредитну, боргову безпеку, безпеку страхового ринку та безпеку фондового ринку.

Abstract

Defined by a local economic security advocate by analyzing basic theoretical approaches to interpreting the concept of "protected" and adding its main components. They have determined that there is confidence that it is a key contributor to economic security, and that the station remains pressed for a business economic resource, while simultaneously harnessing economic well-being that is separated in the past and segregated as well as believing in general. This signifies the interdependent nature of the financial and economic security of the state and allows us to argue that the stability and security of the financial system can and should be considered as factors for ensuring the financial and, as a consequence, national security of Ukraine. The composition of the financial security system

is included, which includes: budgetary, foreign exchange, monetary, debt, security of the insurance market and stock market security.

Ключові слова: безпека, фінансова безпека, економічна безпека, боргова безпека, валютна безпека, бюджетна безпека.

Keywords: security, confident security, economic security, debt security, currency security, budgetary security.

Постановка проблеми. Ефективний розвиток економіки країни неможливий без досягнення необхідного рівня її фінансової безпеки, яка є однією із найбільш важливих складових економічної безпеки держави в цілому та в розрізі окремих її функціональних елементів. Фінансова безпека країни визначає рівень її інвестиційної привабливості, конкурентну позицію на світових ринках, а також формує умови господарювання для розвитку суб'єктів підприємництва на перспективу. Мінливість і ризиковість економічного, фінансового та політичного середовища в Україні актуалізують значущість фінансової безпеки країни та обумовлюють потребу у виявленні факторів, що впливають на її стан і тенденції формування з метою створення передумов для стійкого економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень Проблеми фінансової безпеки досліджувалися в працях: Барановського О. І., Кудряшова В. П., Ладюка О. Д., Мочерного С. В., Сухорукова А. І., Федосова В. М., Юрія С. І. та інших. У сучасній економічній літературі поняття «фінансова безпека» має дуже багато значень, тому що термін включає в себе широкий спектр питань.

Метою статті є виокремлення місця фінансової безпеки в економічній безпеці країни та основних чинників формування фінансової безпеки в Україні.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сучасні економічні реалії переконливо свідчать, що перспективи, темпи та загальний вектор напрямку соціально-економічного прогресу національних господарств значною мірою залежить від стану сформованості економічної безпеки держави, у системі якої важливу роль відіграє фінансова складова [4].

Розробка ефективного механізму забезпечення фінансової безпеки держави неможлива без наукового осмислення її економічної сутності, дослідження й розробки методів оцінки та перегляду теоретичних підходів, до забезпечення стабільності й стійкості фінансової системи держави.

Економічна безпека – це елемент цілісної системи нації і держави, яку характеризує стан економічної системи, якому притаманна стійкість до дії екзогенних й ендемогенних викликів і загроз та при якому забезпечується захист національно-державних інтересів у сфері економіки.

Слід зазначити, що основним завданням державної політики, спрямованої на забезпечення економічної безпеки держави, є впровадження системи заходів, спрямованих на забезпечення соціально-економічних інтересів суспільства та досягнення стабільності національної економіки, і особливо стійкості її фінансової складової, що зумовлено насамперед посиленням у XXI столітті інтеграції та

консолідації фінансових ринків і формуванням глобальної фінансової системи. Тому базовою складовою в ієрархії економічної безпеки держави є, без сумніву, фінансова безпека.

Кожен науковець має свій підхід до визначення цього поняття. На думку М. Єрмощенко, фінансова безпека – це такий стан фінансово-кредитної сфери, який характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інтересів, достатністю обсягів фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення в цілому, що забезпечує ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток [5].

А.І. Сухоруков у своїй монографії визначає фінансову безпеку держави як захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, або такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави раціонально використовувати фінансові ресурси [14]. С. Кульпінський пропонує використовувати «поняття фінансова безпека» як комплекс дій для досягнення, а саме здійснення цілеспрямованого комплексу заходів щодо фіскальної та монетарної політик з метою досягнення стабільності фінансової системи та створення сприятливого інвестиційного клімату [7].

О.І. Барановський дав визначення категорії фінансової безпеки як «ступеня захищеності фінансових інтересів; рівня забезпеченості суб'єктів усіх рівнів управління фінансовими ресурсами; стану складових фінансового ринку; якості фінансових інструментів і послуг; стану фінансових потоків в економіці, що дозволяє вважати її одним з найважливіших системоутворюючих елементів економічної безпеки держави» [1].

О. Савицька вважає, що фінансова безпека становить найважливішу складову економічної безпеки держави, особливо з урахуванням ринкової економіки. Дослідниця також вказує складові фінансової безпеки, до яких відносить: стан фінансів та фінансових інститутів, при якому забезпечується гарантований захист національних економічних інтересів; гармонійний і соціально спрямований розвиток національної економіки, фінансової системи і всієї сукупності фінансових відносин і процесів у державі; готовність і здатність фінансових інститутів створювати механізми реалізації та захисту інтересів розвитку національних фінансів; підтримка соціально-політичної стабільності суспільства; формування необхідного економічного потенціалу і фінансових умов для збереження цілісності та єдності фінансової системи навіть при найбільш несприятливих варіантах розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів і успішного протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам фінансової безпеки [12].

Процес формування фінансової безпеки дер-

жави має відбуватися на основі визначення наукової теорії, стратегії й тактики, концепції, здійснення відповідної державної політики, застосування комплексу визначених способів, засобів, методів і напрямів забезпечення фінансової безпеки.

Фінансова безпека держави – основний критерій її здатності здійснювати самостійну фінансово-економічну політику відповідно до своїх національних інтересів. Ця безпека обумовлена здатністю державних органів забезпечувати стійкість розвитку держави проти:

- впливу світових фінансових криз;
- умисних дій учасників загальносвітових фінансово-економічних відносин (держав, транснаціональних корпорацій тощо);
- впливу тіньових структур на національну економічну й соціально-політичну систему, розповсюдження злочинів та адміністративних правопорушень у фінансовій сфері, зокрема, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- значного витоку капіталів за кордон;
- «втечі капіталу» з реального сектора економіки [6].

Фінансова безпека країни може забезпечуватись шляхом стійкості економічного розвитку держави, платіжно-розрахункової системи та фінансово-економічних параметрів; недопустимості впливу світових економічних криз та тіньових структур на національну економічну, а також політичну, соціальну системи, нейтралізації масштабному відтоку капіталів за кордон; запобігання конфліктам між владою різних рівнів з приводу розподілу і використання ресурсів національної бюджетної системи; оптимального залучення та використання коштів іноземних запозичень; попередження злочинів та адміністративних правопорушень у фінансових правовідносинах.

Фінансову безпеку держави характеризують такі фактори:

- рівень фінансової незалежності (при цьому велике значення має розмір зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів окремих країн, обсяг іноземних інвестицій у національну економіку);
- характер фінансово-кредитної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої), яку проводить держава;
- політичний клімат в країні;
- рівень законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери.

Окрім того, слід пам'ятати і про те, що фінансова безпека є складною системою, яка включає ряд рівнів та підсистем, кожна з яких володіє не лише індивідуальними особливостями, але й власною структурою. До елементів фінансової безпеки держави відносять: ефективність, яка полягає у здатності фінансової безпеки забезпечувати досягнення стратегічних цілей розвитку держави; незалежність, яка становить здатність держави визначати цілі, шляхи та механізми її функціонування; конку-

рентоспроможність, тобто здатність фінансової системи виконувати свої основні завдання та функції за умов впливу фінансових систем іноземних країн, а також світових фінансових агентів.

Дослідники також визначають індикатори фінансової безпеки країни, до яких традиційно входять бюджетна безпека, безпека грошового ринку, безпека інфляційних процесів, валютна та боргова безпека, безпека страхового та фондового ринку, а також банківська безпека. Окремі вчені також долучають до групи складових фінансової безпеки безпеку корпоративного сектору.

Економічна безпека держави включає в себе фінансову, інвестиційну, інноваційну, зовнішньоторговельну, енергетичну, соціальну, демографічну безпеку. Безсумнівно, всі складові є досить важливими в сучасній економіці. Проте в сучасних умовах глобалізації фінансових потоків, вільний рух капіталу, вплив світових фінансових систем на окрему країну переходить на новий рівень.

Саме фінансова глобалізація створює умови для фінансової влади, яка за допомогою володіння світових грошей і розпорядження вартості, управління фінансовими потоками дозволяє впливати як на світове господарство (у тому числі міжнародну безпеку), так і на окремі країни (національну безпеку) [13]. Фінансова безпека це надзвичайно складна та багаторівнева система, яку утворюють безліч підсистем, кожна з яких має власну структуру та логіку розвитку[9].

Фінансова безпека країни включає такі складові: бюджетної, податкової, боргової, банківської, валютної, грошово-кредитної, інвестиційної, страхового ринку, ринку капіталів, фондового ринку, суб'єктів господарювання та кібербезпеки фінансового ринку.

Зважаючи на те, що фінансова безпека не є динамічною, то механізм її забезпечення становить сукупність організаційних та інституційно-правових заходів впливу спрямованих на своєчасне виявлення, попередження та ліквідацію загроз стабільності і стійкості фінансової системи, містить три елементи

Методи забезпечення фінансової безпеки держави

1 Об'єктивний і всебічний моніторинг економіки і фінансової сфери з метою виявлення і прогнозування загроз інтересам об'єктів фінансової безпеки

2 Вироблення порогових значень фінансових та соціально-економічних показників, перевищення яких може провокувати фінансову нестабільність і фінансову кризу

3 Розробка та реалізація конкретних заходів спрямованих на попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці держави

Фінансова безпека пов'язана із впливом певного виду загроз. Загрози – це зміни в зовнішньому або внутрішньому середовищі, які призводять до небажаних змін предмета безпеки (наприклад, підприємства) [2]. Такі загрози можуть формуватися як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі

функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

Основними загрозами у сфері фінансової безпеки держави виступають:

- недосконалість бюджетної політики та нецільове використання коштів бюджету;
- переважно фіскальний характер системи оподаткування;
- значні обсяги державного та гарантованого державою боргу, проблеми з його обслуговуванням;
- різкі зміни рівня цін та курсу національної валюти;
- недостатні обсяги золотовалютних резервів;
- невисокий рівень капіталізації банківської системи, невеликі обсяги довгострокового банківського кредитування та значний рівень процентних ставок за кредитами;
- криміналізація та масштабний відплив капіталу у «тінь» і за кордон;
- фінансова залежність національної економіки від зовнішніх джерел;
- нецільове використання коштів державного бюджету;
- складний фінансовий стан підприємств, недостатність власних коштів для формування необхідного інвестиційного потенціалу, незначні обсяги інвестицій;
- недосконалість нормативно-правової бази регулювання платіжно-розрахункових відносин, криза не платежів [10].

Присутність внутрішніх загроз насамперед слід пов'язувати з нестабільністю політико-економічної ситуації, а також незавершеною реформування ринкової економіки в державі. До основних внутрішніх загроз фінансовій безпеці держави належать:

- нестабільність політичної ситуації;
- високий рівень корупції;
- неефективне регулювання та низький рівень правової культури у фінансовій сфері;
- значне зниження інвестиційної та інноваційної активності;
- низький рівень золотовалютних резервів;
- неефективність податкової системи та значне ухилення від сплати податків та зборів;
- невисокий рівень бюджетної дисципліни та постійний бюджетний дефіцит;
- високий рівень боргової залежності держави;
- тінізація та криміналізація економіки, нелегальний відтік капіталів за кордон;
- непрогнозована політика регулювання курсу національної валюти Національним банком України;
- значні проблеми у функціонуванні фондового ринку держави;
- низький рівень власної капіталізації банківської сфери;
- невисокий рівень доходів суспільства.

Водночас зовнішні загрози фінансовій безпеці можуть бути пов'язані з такими факторами, як:

- нестабільність функціонування держави у сучасних геополітичних процесах;
- невисокий рівень залучення ефективних зов-

нішніх інвестицій та безконтрольність щодо накопичення зовнішньої заборгованості;

- значне падіння доходів від експорту української промисловості та агропромислового комплексу;

- надмірне втручання міжнародних фінансових організацій у внутрішні справи держави;

- вплив наслідків світових фінансових криз на функціонування і так нестабільної фінансової системи держави.

Ступінь впливу загроз визначається на підставі розрахунку і моніторингу системи індикаторів та порівняння їх із пороговими значеннями. Індикатор – елемент, що відображає процес або стан об'єкта спостережень, його якісні та кількісні характеристики.

Обґрунтована система індикаторів дає змогу оперативно здійснювати аналіз фінансової безпеки різних об'єктів, попереджувати розвиток негативних тенденцій, вносити необхідні корективи як у повсякденну діяльність, так і на перспективу, прогнозувати розвиток подій.

Залежно від специфіки досліджуваного явища визначаються порогові значення індикаторів, що не можуть визначатися шляхом точних розрахунків, а визначаються експертно на основі досвіду. Рівень фінансової безпеки визначають багато індикаторів, основними з яких є: дефіцит бюджету, обсяги боргів держави, рівень інфляції, вартість банківських кредитів, рівень монетизації економіки, обсяг міжнародних резервів НБУ (табл 1)

Зовнішньоекономічна безпека – це стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці. Її рівень визначається такими індикаторами: коефіцієнт відкритості економіки; рівень експортної залежності, % до ВВП; рівень імпоротної залежності, % до ВВП; коефіцієнт покриття експортом імпорту; частка імпорту товарів у внутрішньому споживанні, %. Макроекономічна безпека розглядається як стан економіки, за якого досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій. Складовими та індикаторами макроекономічної безпеки є сальдо поточного рахунку платіжного балансу України, % до ВВП; темп приросту ВВП, %; рівень «тонізації» економіки, % до ВВП; узагальнена продуктивність (випуск на одиницю продуктивної потужності); рівень технології виробництва (частка ВВП у випуску); індекс споживчих цін.

Фінансова безпека – це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни. Фінансова безпека представлена як комплексне явище, що містить систему таких складових, як банківська безпека, безпека небанківського фінансового сектора, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека, грошово-кредитна безпека[6].

Індикатори стану фінансової безпеки України [11]

№ п/п	Індикатор, одиниця виміру
1. Бюджетна безпека	
1.1	Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду), %
1.2	Відношення дефіциту, профіциту державного бюджету до ВВП, %
1.3	Покриття дефіциту зведеного бюджету за рахунок зовнішніх запозичень, %
1.4	Відношення дефіциту, профіциту торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, %
1.5	Обсяг трансфертів з державного бюджету, % до ВВП
1.6	Амплітуда коливань бюджетних видатків на одну особу між регіонами України, %
2. Безпека грошового ринку та інфляційних процесів	
2.1	Відношення обсягу грошового агрегату М3 до ВВП (рівень монетизації), %
2.2	Відношення ВВП до обсягу грошового агрегату М2 (швидкість обігу), кількість обертів
2.3	Обсяг готівки, % до ВВП
2.4	Рівень інфляції (до грудня попереднього року), %
2.5	Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі кредитів, наданих банківськими установами, %
3. Валютна безпека	
3.1	Темп зміни індексу офіційного курсу гривні до долара США до показників попереднього періоду, %
3.2	Відношення обсягів депозитів в іноземній валюті до загальних обсягів депозитів (рівень доларизації), %
3.3	Валові міжнародні резерви України, місяці імпорту
4. Боргова безпека	
4.1	Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %
4.2	Відношення загального обсягу зовнішнього боргу до ВВП, %
4.3	Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, доларів США
4.4	Відношення державного зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, %
4.5	Відношення відсоткових платежів з обслуговування зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, %
4.6	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до доходів державного бюджету, %
4.7	Відношення обсягу внутрішнього боргу до ВВП, %
4.8	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування внутрішнього боргу до доходів державного бюджету, %
5. Безпека страхового ринку	
5.1	Показник проникнення страхування (страхові премії до ВВП), %
5.2	Показник щільності страхування (страхові премії на одну особу), доларів США
5.3	Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %
5.4	Рівень страхових виплат, %
5.5	Частка премій, що належать перестраховикам нерезидентам, %
6. Безпека фондового ринку	
6.1	Відношення обсягу номінальної капіталізації ринку акцій до ВВП, %
6.2	Дохідність облігацій внутрішньої державної позики, %
6.3	Частка покриття державними цінними паперами внутрішнього державного боргу, %
7. Банківська безпека	
7.1	Частка іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу, %
7.2	Обсяг кредитування банками реального сектору економіки, % до ВВП

Боргова безпека - це такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету та руйнуванням вітчизняної фінансової системи.

У зарубіжній практиці використовують різні

способи вимірювання рівня боргової безпеки країни. З проведеного аналізу наукових розробок вчених бачимо, що на даний час не існує єдиного переліку показників оцінювання боргової безпеки.

Державний борг держави поділяється на внутрішній та зовнішній.

- зовнішній державний борг – заборгованість держави іншим країнам, міжнародним економічним організаціям та іншим особам. Державний зовнішній борг є частиною валового зовнішнього

боргу країни.

- внутрішній державний борг – заборгованість держави власникам державних цінних паперів та іншим кредиторам [1].

Власне державний борг виникає внаслідок фінансових запозичень держави, договорів і угод про

надання кредитів та позик, пролонгації та реструктуризації боргових зобов'язань минулих років. Сукупність боргових зобов'язань держави містить також гарантований державою борг, що виникає внаслідок прийнятих на себе державою гарантій за зобов'язаннями третіх осіб, або прийняті на себе державою зобов'язання третіх осіб.

Таблиця 2

Державний та гарантований державою борг України в 2019 р. [3]

Показник	Зовнішній		Внутрішній		Усього	
	млн. грн	%	млн. Грн	%	млн. грн	%
Державний борг	931 874,0	46.6%	829 495,1	41.5%	1 761 369,1	88.1%
Гарантований борг	227 347,6	11.4%	9 558,7	0.5%	236 906,3	11.9%

Із зазначеного вище, можна сказати, що на даному етапі економічного розвитку загрозами боргової безпеки країни є:

- високий рівень державного боргу порівняно з рівнем ВВП;
- висока вартість державних запозичень;
- неефективне використання запозичених коштів;
- висока частка запозичень в іноземній валюті;
- низький рівень золотовалютних резервів;
- девальвація національної грошової одиниці [10].

Бюджетна безпека як складова фінансової безпеки залежить від результатів реалізації ефективної державної фінансово-економічної політики як основи досягнення національних інтересів.

Ефективне використання бюджету, а саме ефективне управління грошовими потоками держави, має забезпечувати регулювання економічних і соціальних процесів в інтересах суспільства, створювати стабільні умови для економічного розвитку країни.

Бюджетна політика є складовою фінансової політики держави і як одна з рушійних сил розвитку України передбачає подальшу стабілізацію державних фінансів, забезпечення економічного зростання та підвищення стандартів життя для підтримки збалансованого розвитку держави.

В сьогоденних умовах розвитку перед державою стоїть завдання забезпечення збалансованості та стабільності бюджету держави щодо несприятливих зовнішніх впливів, налагодження ефективного управління грошовими потоками країни, створення ефективної бюджетної та грошово-кредитної політики, а також довгострокової бюджетної стійкості і стабільності.

Протягом останніх років для вирішення зазначеного завдання посилюється контроль за діяльністю фінансових інститутів, внаслідок чого вони стали керуватися засадами відповідального управління суспільними фінансами, спрямованими на впровадження середньострокового фінансового планування, системи прогнозування бюджетних параметрів, забезпечення реалістичності економічних прогнозів, а також створення й підтримку необхідних фінансових резервів[14].

Валютно-курсова безпека - це такий стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту,

безперешкодного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках [6].

До критеріїв валютної безпеки відносять:

- передбачуваність динаміки обмінного курсу національної валюти;
- збалансованість попиту та пропозиції на валютному ринку;
- забезпеченість в іноземній валюті потреб держави та суб'єктів господарювання;
- стабільність джерел надходжень іноземної валюти;
- самостійність національної валютної політики та ін.

Податкова безпека держави - це такий стан податкової системи, який характеризується стійкістю та стабільністю всіх її елементів, що передбачає зростання ресурсного потенціалу країни з метою забезпечення соціально-економічного розвитку держави, стійкість її фінансової системи, здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам України.

Враховуючи багатогранність поняття податкової безпеки, складність взаємозв'язків і взаємозалежності різних її елементів, а також необхідність урахування економічних інтересів фізичних і юридичних осіб - платників податків, регіонів і держави з метою забезпечення стійкого економічного зростання, податкова безпека містить у собі такі рівні: національна податкова безпека; регіональна податкова безпека; податкова безпека платників податків [8].

Отже, податки як ресурсний фактор можуть бути для держави як засобом забезпечення безпеки, так і причиною посилення загроз і ризиків (скорочення податкових надходжень до бюджету). Податки та податкову політику слід розглядати як: ресурси та інструмент забезпечення економічної безпеки - з одного боку, і фактор ризику - з іншого.

Таким чином, вплив системи оподаткування на податкову безпеку реалізується з наступних позицій характеристики податків і зборів: ресурсного фактора, що перебуває в розпорядженні держави; інструмента впливу на економічні та соціальні процеси; фактора зворотної залежності функціонування держави від платників податків, адже порушення податкової безпеки може стати реальною загрозою існуванню держави.

Грошово-кредитна безпека – це стан грошово-кредитної системи, що забезпечує всіх суб'єктів національної економіки якісними та доступними кредитними ресурсами в обсягах та на умовах, сприятливих для досягнення економічного зростання національної економіки. Основними показниками її оцінки є питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3), у %; частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, у загальній структурі кредитів, наданих резидентам; загальний обсяг вивезення фінансових ресурсів за межі країни, млрд дол. США та інші.

Фінансову безпеку держави визначає також фінансова безпека банківської системи, яка розглядається в двох аспектах. По-перше, з позиції фінансових наслідків діяльності комерційних банків для економічної безпеки країни в цілому та окремих клієнтів і контрагентів. По-друге, з позиції недопущення та відвернення явних і потенційних загроз фінансовому стану банківської системи країни на рівні як центрального банку, так і комерційних банків [5].

Безпеку банківської системи трактують, як такий її стан, коли забезпечуються умови для її стабільного й ефективного функціонування для соціально-економічного розвитку країни.

До індикаторів безпеки банківської системи належать: - відношення активів банків до ВВП; - розмір чистих внутрішніх активів НБУ (обсяг грошової маси та розмір емісій); - обсяг чистих зовнішніх резервів НБУ; - частка активів недіючих банків у загальній сумі активів комерційних банків; - частка іноземного капіталу у сукупному капіталі банківської системи та ін. Безпека банківської системи в цілому залежить від безпеки окремого банку та навпаки.

Наступною складовою фінансової безпеки держави є інвестиційна безпека, яку визначають як такий рівень національних та іноземних інвестицій (за умови оптимального їх співвідношення), який здатен забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку при належному рівні фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів [11].

Головними індикаторами, що визначають інвестиційну безпеку, є: - частка у загальному обсязі капіталовкладень (в межах 20-25% від ВВП); - частка іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій країни; - співвідношення прямих і портфельних інвестицій; - величина іноземних інвестицій на душу населення; - ризикованість інвестиційних проєктів й ін.

Забезпечення інвестиційної безпеки держави потребує формування привабливого інвестиційного клімату. На сьогодні інвестиційний клімат України характеризується низькою привабливістю, що пов'язано з політичною нестабільністю та недосконалістю законодавчої бази.

Для України на сучасному етапі існують внутрішні загрози, такі як дефіцит бюджету, високі темпи інфляції, знецінення реальної купівельної

спроможності фінансових ресурсів, які доповнюються зовнішніми, зокрема, макроекономічними ризиками, зростанням залежності держави та корпоративного сектора від зовнішніх джерел фінансування. Тому, щоб захистити економіку від внутрішніх та зовнішніх дестабілізаторів, потрібно постійно оцінювати рівень їх впливу через систему індикаторів фінансової безпеки, що відображають поточний стан та прогноз розвитку фінансової системи України. Довгострокова державна політика у сфері фінансової безпеки потребує чітко визначених концептуальних засад та стратегічних цілей. Стратегія фінансової безпеки має включати:

1) визначення чітких критеріїв і параметрів фінансової безпеки України;

2) розробку механізмів і заходів ідентифікації загроз фінансовій безпеці та форм їх прояву;

3) встановлення основних суб'єктів загроз, механізмів їх функціонування і впливу на національну фінансову систему;

4) розробку методології прогнозування, виявлення чинників загроз фінансовій безпеці, проведення моніторингу тенденцій і можливостей розвитку таких загроз [6].

Підвищення рівня фінансової безпеки держави потребує системних дій, які мають містити в собі механізми у сфері бюджетної та монетарної політики, фондового ринку, а також у сфері регулювання корпоративного сектора економіки тощо. Так Луцик-Дубова Т.О. запропонувала наступну систему заходів стосовно зміцнення фінансової безпеки України [8]:

1. Реформування бюджетної системи: проведення бюджетних реформ на базі наукового обґрунтування та координації дій (розробки узгоджених концепцій), стратегії та тактики бюджетування), підвищення якості прогнозів макроекономічних показників, що використовуються в бюджетному плануванні; комплексний підхід до реформування бюджетного процесу на державному, місцевому рівнях та рівні міжбюджетних відносин; підвищення результативності бюджетних витрат за рахунок застосування програмно-цільових засад діяльності, орієнтація бюджетної системи на досягнення конкретних результатів (за відповідними програмами розвитку); зменшення зовнішнього боргу України, шляхом прямого зменшення чистих зовнішніх залучень уряду та погашення довгострокових залучень реального сектора економіки; удосконалення системи бюджетної статистики та діагностики у системному аналізі з індикаторами грошово-кредитної, боргової та валютної безпеки; розробка поетапної стратегії скорочення бюджетного дефіциту за рахунок нарощення власного доходного потенціалу, підвищення рівня управління державним боргом шляхом реалізації сучасної стратегії залучення позичкового капіталу, інвентаризації та класифікації всіх боргів, трансформації структури боргу, недопущення практики прийняття виключних рішень, не підпорядкованих єдиній борговій політиці, ліквідація прихованого дефіциту.

2. Удосконалення монетарної політики: забезпечення потреб економічного зростання країни

шляхом лібералізації характеру грошово-кредитної політики, а не її спрямування переважно на мінімізацію інфляції, що веде до скорочення попиту, зростання безробіття; врегулювання (помірне зниження) рівня монетизації економіки; подолання дефіциту платіжних засобів; зменшення частки готівки у загальному обсязі грошової маси, що автоматично погіршить умови функціонування тіньової економіки; подальше збалансування грошового і товарного ринків, тобто зниження рівня інфляційної динаміки; припинення відтоку капіталу за кордон за допомогою створення сприятливих умов для репатріації вивезеного капіталу.

3. Удосконалення валютної політика: зменшення рівня доларизації економіки країни засобами проведення політики цілеспрямованої підтримки національної грошової одиниці, стимулювання здійснення операцій із її використанням; оптимізація структури золотовалютних резервів шляхом нарощення в них частки золота; розробка концептуальних засад валютної політики, що передбачатиме виділення короткострокових та довгострокових цілей її формування та реалізації.

4. Регулювання фондового ринку: підвищення капіталізації та ліквідності організованого ринку цінних паперів; створення універсальної національної біржі, яка діятиме на принципах регульованих ринків ЄС та інтегруватиметься у світовий фінансовий простір; забезпечення поетапного створення єдиного центрального депозитарію України з урахуванням світового досвіду інтеграції обліково-фінансової інфраструктури; удосконалення інституційної структури ринків капіталу з метою диверсифікації ресурсної бази та залучення збережень населення.

5. Регулювання корпоративних відносин: узгодження вітчизняного законодавства з міжнародними стандартами і сучасними вимогами розвитку фінансових відносин; підвищення вимог до корпоративного управління; чітке визначення прав і обов'язків емітентів та інвесторів шляхом розробки ефективної системи державного регулювання ринків капіталу, посилення контролю за дотриманням вимог законодавства, запобігання шахрайству.

6. Регулювання страхового ринку: сприяння розвитку страхового ринку та удосконалення порядку ліцензування діяльності страховиків, дотримання вимог до джерел формування статутного капіталу та фінансового становища засновників; створення фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування; введення міжнародних норм корпоративного управління для страховиків та розробка державної цільової програми науково-дослідних робіт у сфері страхування та підготовки фахівців для страхового ринку.

Отже, фінансова безпека це основна складова національної безпеки держави від рівня якої залежить благополуччя країни. Щоб досягти найвищого рівня фінансової безпеки держави їй необхідно виробити механізм її забезпечення, тобто заснувати

ефективну інфраструктуру, яка і забезпечить фінансову безпеку. Для досягнення фінансової безпеки держави є постійний моніторинг, оцінка рівня безпеки, розробка та використання заходів зміцнення фінансової безпеки країни.

Список літератури

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
2. Дахно О.Є. Прогнозування рівня бюджетної безпеки України. Інфраструктура ринку. 2019. №31. С. 620 – 624.
3. Державний та гарантований державою борг України в 2019 р. (млн. грн.) [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2019/>
4. Економічна безпека: [навч. посіб.] за ред. З.С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
5. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення : монографія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.disslib.org/upravlinnjaekonomichnoju-bezpekojupidpruyemnytstva>.
6. Зверук Л.А. Фінансова безпека – основа стабільного розвитку України. Бізнес інформ. 2016. №7. С. 131 – 135
7. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами. Фінансова консультація. 2000. №5. С. 34-38.
8. Луцик-Дубова Т.О. Основні пріоритети зміцнення фінансової безпеки України. наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. вип. 2. С. 277 – 283.
9. Майдич І.І. Становлення та розвиток вчення про фінансову безпеку у вітчизняній науці. Вісник Дніпропетровського університету. 2013. № 4. С. 181-183.
10. Мельник О.О. Фінансова безпека України: деякі аспекти оцінювання стану заборгованості. Науковий погляд: економіка та управління. 2018. № 1 (59). С. 189 – 196
11. Мелих О. Фінансова безпека держави: суть, критерії оцінки та превентивні заходи зміцнення. Економічний аналіз. 2013. Випуск 12 Частина 2. С. 26 – 272.
12. Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України / О. Савицька // Економічний форум. — 2012. — № 3. — С. 14.
13. Смоквіна Г.А. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки. Вісник Одеського національного університету : зб. наук. праць. Сер.: Економіка. Одеса : Вид-во ОНУ. 2014. С. 36.
14. Сухоруков А.І. Проблеми фінансової безпеки України: монографія (передмова акад. НАН України С.І. Пирожкова). – К.: НІПМБ, 2004. – 117с.

No 46 (2020)

P.8

The scientific heritage

(Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.

The journal publishes scientific studies, reports and reports about achievements in different scientific fields. Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.

Articles are accepted each month. Frequency: 12 issues per year.

Format - A4

ISSN 9215 — 0365

All articles are reviewed

Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal. Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Biro Krisztian

Managing editor: Khavash Bernat

- Gridchina Olga - Ph.D., Head of the Department of Industrial Management and Logistics (Moscow, Russian Federation)
- Singula Aleksandra - Professor, Department of Organization and Management at the University of Zagreb (Zagreb, Croatia)
- Bogdanov Dmitrij - Ph.D., candidate of pedagogical sciences, managing the laboratory (Kiev, Ukraine)
- Chukurov Valeriy - Doctor of Biological Sciences, Head of the Department of Biochemistry of the Faculty of Physics, Mathematics and Natural Sciences (Minsk, Republic of Belarus)
- Torok Dezso - Doctor of Chemistry, professor, Head of the Department of Organic Chemistry (Budapest, Hungary)
- Filipiak Pawel - doctor of political sciences, pro-rector on a management by a property complex and to the public relations (Gdansk, Poland)
- Flater Karl - Doctor of legal sciences, managing the department of theory and history of the state and legal (Koln, Germany)
- Yakushev Vasilij - Candidate of engineering sciences, associate professor of department of higher mathematics (Moscow, Russian Federation)
- Bence Orban - Doctor of sociological sciences, professor of department of philosophy of religion and religious studies (Miskolc, Hungary)
- Feld Ella - Doctor of historical sciences, managing the department of historical informatics, scientific leader of Center of economic history historical faculty (Dresden, Germany)
- Owczarek Zbigniew - Doctor of philological sciences (Warsaw, Poland)
- Shashkov Oleg - Candidate of economic sciences, associate professor of department (St. Petersburg, Russian Federation)

«The scientific heritage»

Editorial board address: Budapest, Kossuth Lajos utca 84,1204

E-mail: public@tsh-journal.com

Web: www.tsh-journal.com